

17/

Barokní divadlo

17/ Barokní divadlo. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

P/

Pedro Calderón de la Barca: Zalamejský rychtář

(napsáno asi 1636, poprvé uvedeno 1640)

[Narodil se v roce 1600 jako neprvorozený syn ve šlechtické rodině. Nejprve studoval v sídelním královském městě Valladolidu a když prokázal své nadání pro studium, byl otcem poslán do jezuitské koleje v Madridu, aby se mohl ujmout prebendy kaplana, kterou jeho rodina vlastnila. Během studia mu zemřela matka a když postoupil na univerzitu v Alcalá, aby studoval trivium, umírá v roce 1615 i jeho otec. Namísto studia teologie odešel do Salamanky a stal se bakalářem obojího práva. Psal poezii, účastnil se básnických soutěží a zároveň se rozhodl pro vojenskou kariéru. Účastnil se tažení do Flander a na sever Itálie. Snažil se však také získat uznání jako autor divadelních her – což bylo v této době výnosné literární zaměstnání. Se smrtí dominantního autora Lope de Věgy roku 1635 začala jeho díla získávat oblibu a byl dokonce jmenován ředitelem divadla v nově vybudovaném královském letním sídle na okraji Madridu. Později se znovu účastní válečných tažení, dokud není raněn a v roce 1640 získává doživotní rentu. V letech 1644-1645 a 1646-1649 jsou komediální divadla uzavřena z důvodu úmrtí členů královské rodiny a Calderón se stává sekretářem vévody z Alby. V roce 1650 vstupuje do zčásti světského řádu terciářů sv. Františka, posléze přijímá kněžské svěcení a získává úřad kaplana, který pro něj kdysi určil jeho otec. Ačkoliv dál skládá komedie, zaměřuje se nyní především na duchovní autos sacramentales. Roku 1666 je jmenován hlavním kaplanem krále Karla II. Umírá v roce 1681.]

Převzato z: Pedro Calderón de la Barca, *Zalamejský rychtář*, Praha, Orbis, 1959, s. 66-68 a 93-101. Přeložil Jaroslav Pokorný.

Formální charakteristika:

Divadelní hra obvykle označovaná jako „drama cti“ (šp. drama de honor). Jazyk hry je veršovaný s rýmy, v různém sledu se střídají formy redondilla, romance, silva a quintilla, převažuje osmislabičný verš.

Druhé dějství

Kapitán: (...)
Já se
přiblížím teď k Isabele,
chytnu ji a unesu pryč.

17/ Barokní divadlo. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

A vy mezitím jim mečem
zabráníte, kdyby chtěli
běžet za mnou.

- Četař: Přišli jsme sem
s tebou a jsme na tvůj rozkaz
k službám.
- Kapitán: Dejte pozor – sejdem
se pak na smluveném místě,
na kopečku tady vedle,
co zůstane po pravici,
když půjdete po té cestě.
- Pořízek: Jiskro!
Jiskra: Co?
Pořízek: Podrž nám pláště!
Jiskra: Tak! Jak dojde k rvačce, mně se
řekne: Drž se hezky sukně -
čert vzal kalhoty a převlekl!
- Kapitán: Napřed musím já k ní blíž!
Crespo: Okřáli jsme venku pěkně,
a teď dost, půjdem zas dovnitř.
- Kapitán: Přátelé, je čas – už běžte!
Isabel: Zrádce! Pane, co je tohle?
Kapitán: Šílenství, běs lásky ve mně
Isabel!
(*Zvedne ji a uteče*)
- Isabel: (*za scénou*) Ne! Zrádce! – Pane!
Crespo: Zbabělci!
Isabel: (*za scénou*) Sem, otče, ke mně!
Ines: Já se honem schovám tady!
(*Odejde*)
- Crespo: Bezbožníci, vidíte, že
jsem tu bez zbraně, vy lotři,
podvodníci, zrádci!
- Pořízek: Jděte,
nebo si tu nakonec
ještě vykoledujete

- za trest smrt!
- Crespo: Když moje čest
bude mrtvá, co mi sejde
na životě? Mít tak meč!
Bez zbraně je stíhat nejde –
a i kdybych se teď v zlosti
rozhod honem pro ni běžet,
jen je ztratím z dohledu.
Všecko, do čeho se pustím,
bude stejně nebezpečné.
(Vejde Inés s mečem)
- Ines: Pane, tedy je tvůj meč.
(Odejde)
- Crespo: Právě včas mi ho sem neseš!
Už mám čest, když už mám meč,
abych vás moh stíhat! Dej sem
zpátky lup, vrat' kořist, zrádce!
Zbabělci! Buď musím děvče
dostat zase zpátky, nebo
ztratím život!
- Četař: Zbytečně se
namáháš, je nás tu moc!
- Crespo: Mé křivdy jsou bezpočetné,
a ty všechny tasí za mne.
(Upadne)
Ale najednou mi země
klouzla pod nohama –
- Pořízek: Zab ho!
- Četař: To už je moc surové, ne –
vzít mu náraz čest i život!
Radši ho pojd' schovat v lese
svázaného, aby nemoh
o tom nikomu dát vědět!
(...)

Třetí dějství

- Don Lope: (...)
(Vejde) Pedro Crespo! Já to jsem.
Z půl cesty se vracím zpátky
zase do obce sem k vám –
táhnou mě sem, počítám,
velké nesnáze a zmatky.
A kde jinde jsem měl slézt,
když je tady takový přítel!
- Crespo: Vy mi, bůh to ví,
prokážete vždycky čest.
- Don Lope: Váš syn nedorazil včas
za mnou.
- Crespo: Dozvíte se hned
proč. Račte mi povědět
ale, pane, jaký vás
přivádí k nám vlastně důvod? –
Na smrt, pane, vypadáte.
- Don Lope: Větší nestoudnost, než máte
zdání a než byste uhod.
Větší blbost, než si vzal
jaktěživ kdo do hlavy.
Dohnal mě a zastavil
cestou voják; povídal...
já jsem vzteky, přiznávám vám,
bez sebe!
- Crespo: Jen mluvte dál!
- Don Lope: Zdejší rychtářík prý dal
do šatlavy kapitána.
Celý den dnes necítil jsem
na pochodu, přísámbohu,
tuhle zatracenou nohu,
až zas teď mi zabrání sem
přijít dřív a krátce ho
vytrestat hned na tom místě.
Já ho, přísám Jezukriste,

chlapa nestydatého,
vážně utluču sám holí.

Crespo: Tak to jste sem darmo šel.
Pochybuji, že by chtěl
rychtář k tomu bití svolit.

Don Lope: Svolí nebo nesvolí –
bude bit!

Crespo: To nepočítám.
Nevěřím, že takhle by vám
zle moh radit kdokoli.
Víte, proč ho zatkli?

Don Lope: Ne.
Ať to bylo, proč to bylo,
soudit strany je mé dílo.
Když je třeba, taky mně
patří právo srážet hlavy.

Crespo: Neměl byste pomíjet,
pane, čím nám v obci je
rychtář s příslušnými právy.

Don Lope: Je víc než kus sedláka?

Crespo: Kus sedláka paličatá –
když bude chtít poslat kata
na tam toho vojáka,
hrome, tak to provede!

Don Lope: Nprovede, povídám!
Chcete, hrome, vidět sám,
co svede a nesvede?
Řekněte, kde zůstává!

Crespo: Hned vedle ho najdete.

Don Lope: No tak už mi řekněte,
kdo je tady rychtář!

Crespo: Já.

Don Lope: K sakru, to jsem tušil hned!

Crespo: K sakru, jak jsem vám už řek.

Don Lope: Crespo, řek jsem, co jsem řek.

Crespo: Pane, sved jsem, co jsem sved.

Don Lope: Já jdu pro zatčeného –

- a ten přehmat potrestat.
- Crespo: Já ho zase za to zatk,
co tu proved špatného.
- Don Lope: Víte, že on slouží králi
a mně patří na soud – víte?
- Crespo: Víte, že mi ukrad dítě?
Přímo z domu dceru vzali!
- Don Lope: Víte, že to patří k mé
velitelské hodnosti?
- Crespo: Víte, s jakou drzostí
čest mi ukrad v houštině?
- Don Lope: Víte vy, oč platí víc
moje než ta vaše vláda?
- Crespo: Víte vy, že jsem ho žádal,
prosil v dobrém – a on nic?
- Don Lope: Šel jste – víte sám, že moc –
za mez cizí pravomoci!
- Crespo: Šel mi za mez cti dnes v noci –
kde měl na to pravomoc?
- Don Lope: Moje slovo: Zjednám vám
odškodnění za ten čin.
- Crespo: Nikdy o to neprosím,
co si mohu zjednat sám.
- Don Lope: Jdu pro toho zatčeného –
proto jsem se vůbec vracel.
- Crespo: Já jsem řízení už krátce
proved.
- Don Lope: Řízení? A čeho?
- Crespo: Tuhle těch pár papírů si musím srovnat dohromady,
abych měl ten případ tady
uzavřený.
- Don Lope: Sbohem, jdu si
pro něj.
- Crespo: V tom vám nepřekážím.
Ale pozor: hlídka musí
střílet na všechny, kdo zkusí
projít k vězení a k strážím.

Don Lope: Kulím jak ty vaše stát
za terč – v tom mám dávno cvik.
A nač vlastně pro podnik
jak ten dnes mám riskovat? –
(Vejde voják)
Vojáku, hej – k plukům let',
ke všem, co tu tenhle čas
byly na byt a už zas
dávno pochodují teď.
Ať hned přijdou – vyřízení,
pěkně v řadách, škadrony
a nabitými kanony,
všichni k palbě připraveni!

Voják: Lidi volat nemusíte:
Jen zaslechli něco málo
o tom, co se tady stalo,
vtáhli do vsi okamžitě.

Don Lope: Zatra, teď se podíváme,
jestli ho ves nevydá!

Crespo: Zatra, to tu nejdřív já
zatočím, jak mám, s tím pánem!
(...)

[Do vsi přijíždí král, který je na cestě do Portugalska.]

Král: Co je tohle?
Jakýpak je to zde mrav,
když přicházím já?

Don Lope: To, pane?
Nejhroznější sedlácká
drzost, jakou svět kdy viděl.
Bůh ví, kdyby nebyla
Vaše Milost dorazila
do obce tak brzy, já,
pane, zažeh po vsí obci
ohňostroje naporád!

Král: Co se tady zběhlo?

Don Lope: Rychtář

kapitána, prosím, zatk –
a když já si pro něj přijdu,
nechtějí mi ho teď dát!

Král: Kdo je rychtář?

Crespo: Já jsem, pane.

Král: Čím to chcete omlouvat?

Crespo: Tímhle procesem zde, který
dokonale prokázal
zločin hodný smrti, když tu
pannu unes z domova,
znásilnil ji v pusté stráni
a teď si ji nechce brát,
třebas otec po dobrém ho
prosíl, aby si ji vzal.

Don Lope: To je rychtář – on je její
otec.

Crespo: Co to znamená
v tomhle případě? I když
cizí přijde žalovat,
nemusím mu zjednat právo?
Musím! Je snad závada,
že jsem dal své dceři totéž,
co bych jiným musil dát?
Tak jako je pravda, že jsem
svého syna zkrátka zatk,
tak jsem nevyslechl svou dceru
proto, že je pokrevná...
Hled'te, jestli jsem ved případ
správně, hled'te, jestli má
někdo něco, co by mně moh
vytýkat v něm za přehmat,
jestli podplácel jsem svědky,
jestli je kde psáno dál
něco nad to, co jsem říkal –
pak mě zabte!

Král: Proces má
vskutku řádné zdůvodnění;

ale nepřísluší vám
vykonávat ortel – na to
je tu jiný tribunál.

Tam je justice, tak dejte
zatčeného dovést tam!

Crespo: Těžko ho tam mohu poslat,
pane, tady zasedá
jediný soud všeho všudy
a ten každý ortel sám
rovnou vykoná – a tak byl
taky tenhle vykonán.

Král: Cože?

Crespo: Když mi nevěříte,
pane, že už je to tak,
obrat' se, podívejte:
tadyhle je kapitán.
*(Objeví se kapitán v židli
udušený garrotou)*

Král: Jak jste se moh opovážit?

Crespo: Povídal jste přece sám,
že jsem vynes ortel správně –
tak jsem dobře udělal.

Král: Nedovedla válečná
rada ortel vykonat?

Crespo: Celá vaše justice je
jedno tělo, nic víc dál:
Když má, pane, tolik rukou,
co na tom, že zabila
tahle ruka toho, koho
měla zabít tamhleta?
Nač dbát chyb v tak malé věci,
když je správná veliká?

Král: Ale i když je to tak,
víte, že byl kapitán,
kavalír – proč jste ho nedal
setnout?

Crespo: Ráčíte se ptát?

Pane, rytíři tu žijí
počestně, a tak náš kat
na obci se nenaučil
ještě hlavy utínat.

A ta žaloba se týká
mrtvého a jeho práv –
a dokud ji on nevznese,
ostatních se netýká.

Král: Done Lope, už se stalo.
Smrt ho právem postihla.
Nač dbát chyb v tak malé věci,
když je správná veliká!
Ani voják se tu nesmí
zdržet – at' se všechno dá
na pochod! Chci být co nejdřív
na hranici Portugal.

V této obci zůstávají
navždy za rychtáře vás.

Crespo: Tak dovede spravedlnost
pocítit opravdu jen král.
(*Král s průvodem odejde*)
(...)

O/

Pedro Calderón de la Barca: La vida es sueño

(poprvé uvedeno 1635)

Převzato z: Pedro Calderón de la Barca, *La vida es sueño*, Madrid, Cátedra, 1998. Přeložil Vladimír Mikeš v Pedro Calderón de la Barca, *Lékař své cti. Život je sen*, Praha, Artur, 2008, s. 31-33 a 81-82.

Formální charakteristika:

Divadelní hra obvykle označovaná jako „filosofické drama“. Jazyk hry je veršovaný s rýmy, v různém sledu se střídají formy silva pareada, décima, romance, quintilla, redondilla a octava real, převažuje osmislabičný verš.

Jornada I

Dějství první

Výstup 6

Basilio: (...)
En Clorilene, mi esposa,
tuve un infelice hijo,
en cuyo parto los cielos
se agotaron de prodigios.
Antes que a la luz hermosa
le diese el sepulcro vivo
de un vientre -porque el nacer
y el morir son parecidos-,
su madre infinitas veces,
entre ideas y delirios
del sueño, vio que rompía
sus entrañas, atrevido,
un monstruo en forma de hombre,
y entre su sangre teñido,
le daba muerte, naciendo
víbora humana del siglo.
Llegó de su parto el día,
y los presagios cumplidos
-porque tarde o nunca son
mentirosos los impíos-,
nació en horóscopo tal,

(...)
*Moje žena Clorilena
měla syna, naneštěstí.
Než se zrodil, bylo nebe
samý div a hrůzné zvěsti.
Nežli vyšel ze živého
brobu břicha (narození
podobá se smrti), matka
mnohokrát v borečnatém snění
viděla, jak její lůno
trhá stvůra, zdálo se jí,
že se jí narodí netvor
její krevi zkravený,
že porodí lidskou zmiji
a ta zmije zabije ji.
A když potom ten den přišel,
splnily se předpovědi
(zlé předtuchy nikdy nelžou
nebo zřídka kdy) a hvězdy
stály v brozné konstelaci,
slunce jak cár zkravavělý
řítilo se proti luně,*

que el sol, en su sangre tinto,
entraba sañudamente
con la luna en desafío;
(...)

Pues dando crédito yo
a los hados, que adivinos
me pronosticaban daños
en fatales vaticinios,
determiné de encerrar
la fiera que había nacido,
por ver si el sabio tenía
en las estrellas dominio.
(...)

Jornada II

Segismundo Es verdad; pues reprimamos
esta fiera condición,
esta furia, esta ambición,
por si alguna vez soñamos;
y sí haremos, pues estamos
en mundo tan singular,
que el vivir sólo es soñar;
y la experiencia me enseña
que el hombre que vive, sueña
lo que es, hasta despertar.

Sueña el rey que es rey, y vive
con este engaño mandando,
disponiendo y gobernando;
y este aplauso, que recibe
prestado, en el viento escribe,
y en cenizas le convierte
la muerte, ¡desdicha fuerte!
¡Que hay quien intente reinar,
viendo que ha de despertar
en el sueño de la muerte!

Sueña el rico en su riqueza,
que más cuidados le ofrece;
sueña el pobre que padece
su miseria y su pobreza;
sueña el que a medrar empieza,

*a potom se brozně střety.
(...)*

*Já uvěřil předpovědi
a to narozené zvíře
dal – za mříže, řekl jsem si:
uvidíš, co zmůže vůle,
chtěl jsem vědět, můžeme-li
zvrátit úděl rozumem.
(...)*

Druhé dějství

Výstup 19

*Ano, zkeřťme, co nám dríme
v povaze, tu temnou zlost,
běs a tížádostivost,
když je tomu tak, že sníme,
a potom snad pochopíme,
že život je sen a snění
v světě, jenž je tím, čím není:
už chápu tu světskou lest,
člověk sní o tom, čím jest,
nežli přijde probuzení.*

*Král sní o tom, že je král,
a v tom poblouzení řídí
běh věcí a osud lidí:
a ten potlesk, o nějž stál,
do větru a větrem psal.
Vždyť smrt v jednom vydechnutí
obrábí to v dým a prach
a co byl? To byl jen strach,
vládnout tuše procitnutí,
které čeká ve snu smrti.*

*Sní bobáč, když vidí hrst
plnou zlata strachem sklíčen,
sní, kdo myslí, že je zničen,
a je sen, že drží půst,
sní ten, kdo začíná růst,*

sueña el que afana y pretende,
sueña el que agravia y ofende,
y en este mundo, en conclusión,
todos sueñan lo que son,
aunque ninguno lo entiende.

Yo sueño que estoy aquí
de estas prisiones cargado,
y soñé que en otro estado
más lisonjero me vi.
¿Qué es la vida? Un frenesí.
¿Qué es la vida? Una ficción,
una sombra, una ilusión,
y el mayor bien es pequeño;
que toda la vida es sueño,
y los sueños, sueños son.

*jen sní, kdo se dře den ze dne,
sní, kdo vsadil tisíc k jedné,
zkrátka v spleti lidských cest
je sen vše, čím člověk jest,
byť to nikdo neprohlédne.*

*Všichni sní, sním i já sám,
že v žaláři přebývám.
Sním, že vidím svět svou mříží,
sním, že teď mě život tíží.
Co je život? - Přelud, klam.
Co je život? Závan vánku,
stín světýlka na kahánku.
Vše velké je malé jen.
Dnes už vím: život je sen
a také sny jsou jen snění.*

Pierre Corneille: L'Illusion comique (napsáno 1635, poprvé uvedeno 1636)

[Narodil se v roce 1606 v Rouenu do měšťanské rodiny a po studiích práva je nejprve advokátem v rouenském parlamentu a v roce 1628 pro něj otec kupuje dva další úřady. Těmi Pierre zajišťuje obživu rodině, avšak zároveň se obrací k divadlu. První úspěch zažívá již v roce 1629 s komedií *Mélite*, kterou nabídl tzv. kočovné herecké skupině prince Oranžského, která se i díky této hře mohla v roce 1634 usadit v město v Marais a stát se tamním divadlem konkurujícím divadlu v Hôtel de Bourgogne. V roce 1635 vstupuje do mecenátu Richelieua a společně s dalšími čtyřmi literáty skládá hry na kardinálové náměty. V tomto období také píše svou první tragédii, *Médeu*, a napříště se bude věnovat především tomuto žánru. Roku 1637 uvádí v Marais svého *Cida*, který způsobí rozruch propracovanou psychologií postav a předznamená obrat ve francouzském divadle. S úspěchem skládá další tragédie, ovšem po politických zmátcích Frondy se publikum začíná od tohoto žánru odklánět. Corneille přichází o svou rentu a úřady a ačkoli je na vrcholu slávy jako dramatik, věnuje se celé francouzskému překladu anonymní příručky křesťanského života *De Imitatione Christi*. Jeho překlad se stane bestsellerem. Později se vrací do obliby publika tragédií *Oidipus inscenovanou* v roce 1659, avšak bude už napříště stát ve stínu Racina a dalších dramatiků nové generace, mezi nimi i svého bratra Thomase. Pierre Corneille umírá v Paříži v roce 1684.]

17/ Barokní divadlo. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Převzato z: Pierre Corneille, *Œuvres complètes*, vydal Georges Couton, Paris, Gallimard, 1980. Přeložil Jaroslav Konečný v Pierre Corneille, *Magická komedie*, Praha, Dilia, 1976, s. 56-58.

Formální charakteristika:

Divadelní hra obvykle označovaná jako komedie. Složena ve verších, mezi nimiž převažují alexandríny se sdruženým rýmem.

Acte V

Alcandre: D'un juste désespoir l'effort est légitime,
Et de le détourner je croirais faire un crime.
Oui, suivez ce cher fils sans attendre à demain ;
Mais épargnez du moins ce coup à votre main ;
Laissez faire aux douleurs qui rongent vos entrailles,
Et pour les redoubler voyez ses funérailles.

(Ici on relève la toile, et tous les comédiens paraissent avec leur portier, qui comptent de l'argent sur une table, et en prennent chacun leur part.)

Pridamant: Que vois-je ? chez les morts compte-t-on de l'argent ?

Alcandre: Voyez si pas un d'eux s'y montre négligent.

Pridamant: Je vois Clindor ! ah dieux ! quelle étrange surprise !
Je vois ses assassins, je vois sa femme et Lyse !
Quel charme en un moment étouffe leurs discords,
Pour assembler ainsi les vivants et les morts ?

Alcandre: Ainsi tous les acteurs d'une troupe comique,
Leur poème récité, partagent leur pratique :
L'un tue, et l'autre meurt, l'autre vous fait pitié ;
Mais la scène préside à leur inimitié.
Leurs vers font leurs combats, leur mort suit leurs paroles,
Et, sans prendre intérêt en pas un de leurs rôles,
Le traître et le trahi, le mort et le vivant,
Se trouvent à la fin amis comme devant.
Votre fils et son train ont bien su, par leur fuite,

Páté dějství (závěr hry)

To vaše zoufalství je jistě oprávněné,
chápu, že za synem vás neúprosně žene
a snad i zločinné bylo by vám v tom bránit –
svou ruku, radím vám, však ušetřete té rány.

A hlavně v nitru dál už netajte své hoře,
ať zplna propukne: hle, tu je synův pohřeb!

(Rozhrne se opona a je vidět všechny herce, jak si rozdělují peníze.)

Mrtví a peníze? Jak se tam o ně dělí!

Ani se netváří, že by to neuměli.

Tam vidím Klindora, a tam ty obě ženy,
a tam zas jeho vrah – ach, to je překvapení!

A jakým kouzlem se – vždyť je to k nevíře! –

povedlo, že každý s každým je najednou usmířen,

uhasly vášně a spory, je po bojích,
živí se s mrtvými hovořit nebojí...

Skončilo divadlo – teď herci postupně
chodí si k pokladně pro podíl na vstupném.

Smrt, láska, nenávisť řídí se totiž tím,
co žádá jejich hra, co slouží jevišti.

Jen verše určují, s kým máte soucítit,
kdo zemře, zavraždí, s jakými pocity –
a herec nesí být svou rolí unesen,
jen slova odříká; proto pak může se
živý i zabitý, zrádce i zrazený

D'un père et d'un prévôt éviter la poursuite ;
Mais tombant dans les mains de la nécessité,
Ils ont pris le théâtre en cette extrémité.

Pridamant: Mon fils comédien !

Alcandre: D'un art si difficile
Tous les quatre, au besoin, ont fait un doux asile
;
Et, depuis sa prison, ce que vous avez vu,
Son adultère amour, son trépas imprévu,
N'est que la triste fin d'une pièce tragique
Qu'il expose aujourd'hui sur la scène publique,
Par où ses compagnons en ce noble métier
Ravissent à Paris un peuple tout entier.
Le gain leur en demeure, et ce grand équipage,
Dont je vous ai fait voir le superbe étalage,
Est bien à votre fils, mais non pour s'en parer
Qu'alors que sur la scène il se fait admirer.

Priadamant] J'ai pris sa mort pour vraie, et ce n'était que
feinte ;
Mais je trouve partout même sujet de plainte.
Est-ce là cette gloire, et ce haut rang d'honneur
Où le devait monter l'excès de son bonheur ?

Alcandre: Cessez de vous en plaindre. À présent le théâtre
Est en un point si haut que chacun l'idolâtre ;
Et ce que votre temps voyait avec mépris
Est aujourd'hui l'amour de tous les bons esprits,
L'entretien de Paris, le souhait des provinces,
Le divertissement le plus doux de nos princes,
Les délices du peuple, et le plaisir des grands ;
Il tient le premier rang parmi leurs passe-temps ;
Et ceux dont nous voyons la sagesse profonde
Par ses illustres soins conserver tout le monde,
Trouvent dans les douceurs d'un spectacle si
beau
De quoi se délasser d'un si pesant fardeau.
Même notre grand roi, ce foudre de la guerre
Dont le nom se fait craindre aux deux bouts de
la terre,
Le front ceint de lauriers, daigne bien
quelquefois
Prêter l'œil et l'oreille au Théâtre-François :
C'est là que le Parnasse étale ses merveilles ;
Les plus rares esprits lui consacrent leurs

přátelít s druhými, když sejde ze scény.
Váš syn i ostatní unikli nástrahám,
na to jim stačil vtíp, štěstí a odvaha,
pak to šlo ale hůř: když bída na ně padla,
z hladu a bez peněz skončili u divadla.

Klindor a divadlo?

V umění našli azyl,
a víc než příjemný. Co teď, všem čtyřem
schází?

To, co jste od jeho vězení sledoval,
nevěru, intriky, náhlou smrt, pomstu, žal
–

byl divadelní kus, či vlastně jeho závěr, a
s touto truchlohrou teď vystupuje právě
Klindorův spolek a v samotné Paříži,
která jim tleská i nadšeně přihlíží.

Mají i slušný zisk. A těmi skvostnými
zbraněmi, výpravou, účesy, kostýmy,
co jsem vám předvedl, se váš syn sice
zdobí,

ovšem jen na scéně – tam zato sklízí
obdiv.

Nejdřív jsem bědoval, že Klindor
zahynul –

teď však mám pro náрек neměňší
příčinu;

divadlo jako cíl slávy a zářné cti –

tam by ěl zakotvit na cestě za štěstím?!

Většího úspěchu nemohlo se mu dostat,
nyní hrát divadlo je vytoužená pocta.

Za vašich časů se hercem stát každý
styděl,

a dnes to bývají nejuzdělanější lidé.

Co Paříž ocení, hned venkov napodobí,
divadlo zkrátka je zálibou naší doby.

Libí se knížatům a prosté lidi baví,
vzrušit i rozesmát dovede všechny stavy.

I ti, kdo s moudrostí spravují naši zem,
své chvíle oddychu krátí si divadlem,
a kdo je rozptýlil, bývá pak odměněn.,
ať je to autor či umělec na scéně.

I sám náš velký král, ozářen vítězstvími,
ten, jehož čelo je stvořeno pro vavříny,
Francouzské divadlo mnohokrát ráčil

pocít
jak štědrou podporou, tak i svou

přítomností.

Vždyť právě zde náš duch vzlétá až na
Parnas.

veilles ;
Et tous ceux qu'Apollon voit d'un meilleur regard
De leurs doctes travaux lui donnent quelque part.
D'ailleurs, si par les biens on prise les personnes,
Le théâtre est un fief dont les rentes sont bonnes ;
Et votre fils rencontre en un métier si doux
Plus d'accommodement qu'il n'eût trouvé chez vous.
Défaites-vous enfin de cette erreur commune,
Et ne vous plaignez plus de sa bonne fortune.

Pridamant: Je n'ose plus m'en plaindre, et vois trop de combien
Le métier qu'il a pris est meilleur que le mien.
Il est vrai que d'abord mon âme s'est émue :
J'ai cru la comédie au point où je l'ai vue ;
J'en ignorais l'éclat, l'utilité, l'appas,
Et la blâmais ainsi, ne la connaissant pas ;
Mais, depuis vos discours, mon cœur plein d'allégresse
A banni cette erreur avecque sa tristesse.
Clindor a trop bien fait.

Alcandre: N'en croyez que vos yeux.

Pridamant: Demain, pour ce sujet, j'abandonne ces lieux ;
Je vole vers Paris. Cependant, grand Alcandre,
Quelles grâces ici ne vous dois-je point rendre ?

Alcandre: Servir les gens d'honneur est mon plus grand désir.
J'ai pris ma récompense en vous faisant plaisir.
Adieu. Je suis content, puisque je vous vois l'être.

Pridamant: Un si rare bienfait ne se peut reconnaître :
Mais, grand mage, du moins croyez qu'à l'avenir
Mon âme en gardera l'éternel souvenir.

Nejlepší tvůrci mu věnují všechnen čas,
a leckdy octnou se některým ze svých děl
v říši, kde Apollón svou záři rozestřel.
A je-li pravda, že svět podle peněz cení,
pak tedy divadlo vynáší pěkné jmění.
Váš syn je spokojen a hlavně nachází tu,
co doma postrádal: čest vedle blahobytu.
Odložte konečně obecný předsudek –
už je těch nářků dost nad jeho osudem!

Vždyť já rád přiznávám, že už jsem upokojen,
synovo poslání je lepší, než to moje.
Je pravda, zpočátku ve mně jen všecko vřelo,
za mých dob divadlo nemělo dnešní skvělost,
prospěšný účel, lesk – musíte prominout,
jenom má neznalost vynesla kvapný soud,
teď, když jste mé duši nalil novou sílu,
vím docela jasně: byl jsem na omylu,
syn dobře učinil...
Věřte jen vlastním očím.
Proto hned zítra chci odejet z těchto končin,
abych se za synem rozletěl do Paříže,
s ním, jako s divadlem, nadobro šťastně smířen.
Veliký Alkandře, jak se vám odměním
a jak má děkovat za všechny proměny?
Kde mohu, z duše rád posloužím čestným lidem.
Mě nejlíp odměnil váš úsměv – vždyť jsem viděl,
že jste zas spokojen. Já také – s vámi. Sbohem.
Jak najít vhodný dík – pomohl jste mi v mnohém.
Do smrti uchovám váš obraz před očima:
bude mi den co den mou vděčnost připomínat.

Pierre Corneille: Cid

(poprvé uvedeno 1636)

Převzato z: Pierre Corneille, *Œuvres complètes*, vydal Georges Couton, Paris, Gallimard, 1980. Přeložil Vladimír Mikeš v Pierre Corneille, *Cid*, Praha, Artur, 2006, s. 17-18 a 40-41.

Formální charakteristika:

Divadelní hra obvykle označovaná za tragédii či tragikomedii. Složena ve verších, mezi nimiž převažují alexandríny se sdruženým rýmem.

Acte I. Scène V.

Don Rodrigue, as-tu du cœur ?
Diego:
Don Tout autre que mon père
Rodrigo: L'éprouverait sur l'heure.
Don L'éprouverait sur l'heure. Agréable colère !
Diego: Digne ressentiment à ma douleur bien doux !
Je reconnais mon sang à ce noble courroux ;
Ma jeunesse revit en cette ardeur si prompte.
Viens, mon fils, viens, mon sang, viens réparer
ma honte ;
Viens me venger.

Don Viens me venger. De quoi ?
Rodrigo:
Don Viens me venger. De quoi ? D'un affront si
Diego: cruel,
Qu'à l'honneur de tous deux il porte un coup
mortel :
D'un soufflet. L'insolent en eût perdu la vie ;
Mais mon âge a trompé ma généreuse envie :
Et ce fer que mon bras ne peut plus soutenir,
Je le remets au tien pour venger et punir.
Va contre un arrogant éprouver ton courage :
Ce n'est que dans le sang qu'on lave un tel
outrage ;
Meurs ou tue. Au surplus, pour ne te point
flatter,
Je te donne à combattre un homme à redouter :
Je l'ai vu, tout couvert de sang et de poussière,
Porter partout l'effroi dans une armée entière.
J'ai vu par sa valeur cent escadrons rompus ;
Et pour t'en dire encor quelque chose de plus,

Dějství první. Scéna 5.

Synu, máš odvahu?
Všem jiným nežli otci to mohu dokázat.
Ano, hněv, právě to chci!
A křič ho do všech stran, at' mi zní jako
zpěv.
Jen to mě, Rodrigo, uzdraví, jsi má krev.
Mé mládí ožívá, můj Rodrigo, můj synu,
pojď, spěchej, pomoz mi, musíš smýt ze
mne špínu:
pomstít mě.
Pomstít? Zač?
Za urážku, i tvou,
za pohanu mé cti, za vraždu cti nás
dvou:
za facku! Byl bych ho zabil, sketu, jak
žádá
hrdost, jak žádá čest, ale věk to je zrada,
už ani nezdvihnu meč, já jsem odbytý,
a tak si ho vem! Běž! Jdi se jím pomstít
ty.
Vyzkoušej odvahu na něm, je schopný
všeho,
smyje tu urážku jen krev, tvá, nebo jeho.
Buď umři, nebo zab! Pozor, jde z něho
děs,
ten strašný soupeř je něco jak hrdlořez,
sám vím, že armády se před ním třásly
strachem,
když celý od krve se řítíl pokryt prachem

Plus que brave soldat, plus que grand capitaine,
C'est...

Don C'est... De grâce, achevez.

Rodrigo:

Don Le père de Chimène.

Diego:

Don Le...

Rodrigo:

Don Ne réplique point, je connais ton amour ;

Diego: Mais qui peut vivre infâme est indigne du jour.
Plus l'offenseur est cher, et plus grande est
l'offense.

Enfin tu sais l'affront, et tu tiens la vengeance :

Je ne te dis plus rien. Venge-moi, venge-toi ;

Montre-toi digne fils d'un père tel que moi.

Accablé des malheurs où le destin me range,

Je vais les déplorer : va, cours, vole, et nous
venge.

a stovky eskadron rozprášil jak nic,
a ještě jednu věc ti, hochu, musím říct,
víc nežli voják, nežli – velitel, můj bože,
je to...

Kdo, proboha!

Jiménin otec.

Cože...

Mlč. Víím, že ji máš rád. Ne! Vyslechni
mě dřív.

Do může v hanbě žít, není hoden být
živ.

Tím větší urážka, čím dražší ten, kdo
špiní.

Teď to víš. Pomsti mě. Prokaž mi
dobrodiní.

Pomsti sebe i mne. Ať promluví tvůj
čin.

Ukaž, kdo otec je a kdo je jeho syn.

Ať je tím neštěstím vinen osud či zloba,
pláču nad ním už teď: běž, spěchej,
pomsti oba.

Acte III. Scène 3.

Chimène / Enfin je me vois libre, et je puis sans contrainte

Jiména: De mes vives douleurs te faire voir l'atteinte ;
Je puis donner passage à mes tristes soupirs ;
Je puis t'ouvrir mon âme et tous mes déplaisirs.
Mon père est mort, Elvire ; et la première épée
Dont s'est armé Rodrigue a sa trame coupée.
Pleurez, pleurez, mes yeux, et fondez-vous en
eau !

La moitié de ma vie a mis l'autre au tombeau,

Et m'oblige à venger, après ce coup funeste,

Celle que je n'ai plus sur celle qui me reste.

Elvire / Reposez-vous, Madame.

Elvíra:

Jiména:

Ah ! que mal à propos

Dans un malheur si grand tu parles de repos !

Par où sera jamais ma douleur apaisée,

Si je ne puis haïr la main qui l'a causée ?

Et que dois-je espérer qu'un tourment éternel,

Si je poursuis un crime, aimant le criminel.

Elvíra: Il vous prive d'un père, et vous l'aimez encore !

Třetí jednání. Scéna 3.

Konečně sama, ach, Elvíro, nemáš
zdání,

co je to za bolest, a nemá slitování,

myslíš si, poleví a zase začne rvát!

Před tebou alespoň se můžu vyplakat.

Tatínek, Elvíro, nežije, první rána

a konec, zabil ho, hrud' celá rozervaná.

Oči si vypláču. Oba dva ztrácím je:

půl mého života tu druhou zabije,

a půle ztracená, která už není živa,

mě nutí zabít tu, která mi ještě zbývá.

Ne, uklidněte se.

Jak se má uklidnit,

ta bolest nepřejde, dokavad budu žít!

A přejí nemůže, když po té tragédii

nejsem s to cítit zášť k tomu, kdo

způsobil ji.

Jen věčné trápení, navždycky trápit se,

mstít zločin, a přitom – milovat

zločince?

Co, milujete ho – i po tom, co se stalo?

Jiména: C'est peu de dire aimer, Elvire : je l'adore ;
Ma passion s'oppose à mon ressentiment ;
Dedans mon ennemi je trouve mon amant ;

Et je sens qu'en dépit de toute ma colère
Rodrigue dans mon cœur combat encor mon
père :
Il l'attaque, il le presse, il cède, il se défend,
Tantôt fort, tantôt faible, et tantôt triomphant ;
Mais en ce dur combat de colère et de flamme,
Il déchire mon cœur sans partager mon âme ;
Et quoi que mon amour ait sur moi de pouvoir,
Je ne consulte point pour suivre mon devoir :
Je cours sans balancer où mon honneur
m'oblige.
Rodrigue m'est bien cher, son intérêt m'afflige ;
Mon cœur prend son parti ; mais, malgré son
effort,
Je sais ce que je suis, et que mon père est mort.
(...)

On je celý můj svět. Milovat ho to je
málo!
Má láska říká mi: nenávist? To je lež,
tvůj nepřítel je to, co nejvíc miluješ.
A tak přes všecken hněv – budiž mu
lehká země –
i teď se Rodrigo bije s mým otcem ve
mně.
Útočí, brání se, uskočí doprava,
slábne a vzbopí se, sekne a vyhrává.
I když mi v souboji hněvu a lásky zranil
srdce až do hloubi, duši si nepodmanil,
byť sebevětší moc měl nade mnou mít
cit,
od svého údělu se nedám odradit:
přikazuje to čest a já dělám, co žádá,
přes všecko trápení, i když ho mám tak
ráda,
i když ta láska ho tak mermomocí chce,
musím vědět, kdo jsem, a myslet na otce.
(...)

B/

Radimská, Jitka, *Corneille na české scéně : zapomenuté výročí: 1606-2006*, České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007.